

Plenum

Torsdag 14.3.2024 kl. 16.00—18.35

5. Underrättelsetillsynsombudsmannens berättelse för år 2022

Berättelse B 15/2023 rd

Utskottets betänkande UndUB 1/2024 rd

Enda behandlingen

Andre vice talman Tarja Filatov: Ärende 5 på dagordningen presenteras för enda behandlingen. Till grund för behandlingen ligger underrättelsetillsynsutskottets betänkande UndUB 1/2024 rd. Nu ska riksdagen besluta om ett ställningstagande med anledning av berättelsen. — Debatten börjar. Ledamot Kiuru, Pauli.

Debatt

17.49 **Pauli Kiuru kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnä totean tähän alkuun, että tiedusteluvalvontavaliokunnan puheenjohtaja ei valitettavasti päässyt tähän täysistuntoon, joten valiokunnan varapuheenjohtajana nopealla varoitussajalla jouduin ottamaan, itse asiassa hyvin nopealla varoitussajalla, tämän esittelyn tehtäväkseni.

Ensinnäkin, tässä mietinnössä käsitellään tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomusta vuodelta 22, eli aika kauaksi taaksepäin mennään. Itse syynä on hyvin paljon se, että viime vuosi oli vaalivuosi. Ensin on vaalitauko, sen jälkeen vaalit, sitten alkavat hallitusohjelmaneuvoittelut, on kesätauco, ja sitten valiokunnan asettaminen vie taustaselvityksineen oman aikansa, joten valiokunnan työ on ollut ikään kuin tauolla siinä viime vuoden puolella, joten nyt ollaan vähän niin kuin aikataulussa sillä lailla myöhässä, mutta asia on kuitenkin hyvin edennyt.

Tämä on neljäs valtuutetun vuosikertomus. Tiedustelulaithan tulivat voimaan vuonna 2019 eduskunnan enemmistön voimin. Myös perustuslakia piti muuttaa. Tässä valiokunnan mietinnössä käsitellään tiedustelutoiminnan valvontaa hieman laajemminkin. Suomesahan on hyvin moniportainen tämä valvontamalli: on valvojaa ja jopa valvojan valvojaa. Suomessa on käytössä useiden eri valvojien yhteistyöhön perustuva lähestymistapa, ja tällä lähestymistavalla tietysti pyritään varmistamaan se, että asiat hoidetaan tiukasti lainsäädännön ohjeistamalla tavalla.

Jos otetaan hieman taustaa, miksi tätä kaikkea tehdään, mihin me tarvitsemme tiedustelulakia ja mihin me tarvitsemme valvontaa ja tiedusteluvalvontaa, niin lyhyesti: Tiedustelulainsäädännöllä parannetaan Suomen valmiuksia suojautua esimerkiksi terrorismilta ja vieraiden valtioiden vakoilulta ja vaikuttamiselta. Uhka voi kohdistua maanpuolustukseen, se voi kohdistua yhteiskunnan tärkeisiin toimintoihin, ja viime vuodet ovat osoittaneet, että lainsäädäntö tuli voimaan aivan oikealla hetkellä — olisi tietysti voinut tulla aikaisemminkin kuten verrokkimaissa, mutta jos olisimme liikkeellä nyt, olisimme pahasti

Punkt i protokollet PR 22/2024 rd

myöhässä. Siviili- ja sotilastiedustelu tuottavat analysoitua tietoa ylimmälle valtion johdolle päätöksenteon tueksi. Turvallisuudesta on siis kysymys.

Takaisin valiokunnan mietintöön. Mietinnössä käydään laajasti ja seikkaperäisesti lävitse tiedusteluvalvontavalikokunnan tehtävät, tiedustelutoiminnan painopisteet ja vuoden 22 toteutuma, tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminto sekä Helsingin käräjäoikeuden rooli lupien myöntäjänä vakavissa tiedustelutapauksissa tai tapauksissa, joissa tarvitaan siis käräjäoikeuden lupaa. Käydään lävitse myös tietosuojavaltuutetun toiminto, oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin rooli laillisuusvalvojina, sisäministeriön ja puolustusministeriön sisäinen valvonta, suojelupoliisin ja Pääesikunnan rooli sekä tiedusteluvalvontavaltuutetun resurssien riittävyys.

Nykyisessä tilanteessa, kun olemme Naton tuore jäsen, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että Suomen asema Naton jäsenenä lisää tiedusteluviranomaisten yhteistyön merkitystä. Se lisää Suomen tarvetta tehdä yhteistyötä Naton ja sen jäsenmaiden tiedusteluviranomaisten kanssa, ja tässä suhteessa mitään merkittävää muutosta ei ole tapahtunut. Suomessa noudatetaan Suomen lakia. Tiedusteluvalvontavaltuutetulla on laajat oikeudet. Tieto, jota Suomessa saadaan ja käytetään, on yhteistä.

Valiokunnan mietintö on yksimielinen. Suomessa on hyvä tiedustelukulttuuri. Tiedusteluviranomaiset kunnioittavat lainsäädäntöä ja siten kunnioittavat perus- ja ihmisoikeuksia, ja tämä on se tärkeä toinen puoli turvallisuuden puolesta. Ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien pitää olla hyvässä kunnossa. Tiedustelukulttuurin pitää perustua tiukasti lakiin.

Tiedusteluvalvontavalikokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta. Valiokunnan saaman käsityksen mukaan tiedusteluvalvontatoimintaa hoidetaan Suomessa hyvin ja tiedustelukulttuuri perustuu tiukkaan lainsäädännön noudattamiseen. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Kiitokset edustaja Kiurulle esittelystä. — Sitten edustaja Räsänen, Joona.

17.55 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos valiokunnan varapuheenjohtajalle tämän mietinnön esittelystä ja ylipäänsä koko valiokunnalle hyvin seikkaperäisestä ja kattavasta mietinnöstä liittyen tähän tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomukseen. Tämän lukemalla saa kyllä hyvän kokonaiskäsityksen siitä, millä tavalla meillä tätä tiedustelutoiminnan valvontakokonaisuutta hoidetaan ja miten eri toimijoiden roolit tässä kokonaisuudessa menevät.

Mutta, arvoisa puhemies, puutun tässä mietinnössä oikeastaan ainoastaan siihen kokonaisuuteen, missä käydään hyvin läpi tämän valiokunnan tehtävät. Ja minkä takia näin, että puutun oikeastaan yhteen kokonaisuuteen? Se on se kokonaisuus, josta myös paljon puhuttiin tässä salissa silloin, kun aikanaan näitä tiedustelulakeja säädettiin, ja se liittyy nimenomaan tiedusteluvalvontavalikokunnan rooliin parlamentaarisenä valvojana koko suojelupoliisin toiminnan osalta. Muistelen, että kun aikanaan tiedustelulait saatiin eduskuntaan, niin silloin keskeinen kysymys liittyi nimenomaan siihen, millä tavalla näiden tiedusteluviranomaisten parlamentaarinen valvonta hoidetaan. Tämähän oli asia, jossa eduskunta sitten kiristi lainsäädäntöä tämän talon käsittelyn myötä, ja myös koko suojelupoliisin toiminta saatiin tämän parlamentaarisen valvonnan piiriin. Tämä oli iso kysymys, ja on totta kai niin, että kun viranomaiset saavat uusia valtuuksia, jotka ovat siis perusteltuja, jotta pystyvät hoitamaan oman hommansa ja pitämään meidät turvassa, niin on kuitenkin tär-

Punkt i protokollet PR 22/2024 rd

keää, että myös tämä parlamentaarinen valvonta toteutuu, ja hyvä niin. Tässäkin mietinnössä tätä kokonaisuutta on avattu.

Arvoisa puhemies! Sen takia nostin tämän asian esille, että vaikka tiedän, että valitettavasti edustajakollega Kari ei ole paikalla, niin häntä voi kyllä hyvin lämpimästi kiittää siitä, että aikanaan kun tätä koko tiedustelulakiprosessia on tässä talossa viety eteenpäin, niin nimenomaan hän on pitänyt silloin tärkeänä, että tämä parlamentaarinen valvonta toteutuu. Ja hyvä niin, että tämä sali sen aikoinaan siltä pohjalta sääti ja nyt se on sitten käytännössä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiuru, Pauli.

17.57 Pauli Kiuru kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Räsänen otti ihan oikeita asioita esille. Todellakin, silloin kun lainsäädäntöä valmisteltiin, tästä parlamentaarisesta valvonnasta oli paljon keskustelua ja sitä lähestyttiin eri näkökulmista. Oli olemassa erilaisia vaihtoehtoja. Oli ajatus siitä, että olisi ulkopuolisia asiantuntijavalvojia. No se ei kuulostanut ehkä kaikkien korvaan hyvältä, ja eduskunta oli sitä mieltä, että jotain muuta pitää löytyä, ja se muu malli oli sitten valiokunnan suorittama valvonta. Siinäkin oli muistaakseni kaksi eri polkua: mietittiin, annetaanko se valvontatehtävä jollekin jo olemassa olevalle valiokunnalle tai valiokunnille — sieltä voisi nousta esimerkiksi tarkastusvaliokunta, ulkoasiainvaliokunta, puolustusvaliokunta tai useampi valiokunta yhdessä — mutta viime kädessä päädyttiin sitten uuden valiokunnan perustamiseen, joka on nimeltään tiedusteluvalvontavalioikunta, joka on nyt sitten viitisen vuotta tehnyt töitä.

Sitten mitä edustaja Räsänen mainitsi suojelupoliisista, niin todellakin suojelupoliisin parlamentaarinen valvonta kuuluu tiedusteluvalvontavalioikunnalle, ja se yhteistyö on toiminut hyvin. Kuulemme suojelupoliisin edustajia. Valiokunta tekee vierailuja eri kohteisiin. Parisen viikkoa sitten käytiin muun muassa Tikkakoskella Puolustusvoimien tiedustelutoimintaan tutustumassa, ja nämä vierailut jatkuvat eri muodoissaan sitten koko vaalikauden.

Tiedustelutoiminnasta haluan vielä nostaa sellaisen asian, että meillä on hallitusohjelmassa myös kirjauksia tiedustelutoimintaan. Siis se lainvalmistelutyö tehtiin hyvin, ja asiantuntijoiden ja valiokunnan näkemys — ja oma näkemykseni — on se, että hyvin toimii, mutta kun se on niin laaja kokonaisuus, niin siihen, miten sitten käytäntö toimii, totta kai pientä parannettavaa saattaa löytyä. Tämmöisiä toiveita on matkan varrella tullut, ja sen takia hallitusohjelmaankin on tuotu joitakin ajatuksia, mitä pitäisi sitten tarkistaa. Ne tulevat sitten ajallaan eduskunnan käsittelyyn, ja uskon, että niistä löytyy sitten laaja yhteisymmärrys, koska nämä asiat liittyvät Suomen turvallisuuteen, kansalaisten turvallisuuteen. Näissä asioissa olemme perinteisesti pyrkineet konsensukseen, ja se konsensus on löytynyt. Valiokunta tekee erinomaista työtä, ja näistä asioista ei valiokunnassa tarvitse äänestellä. Keskustellaan niin kauan, että yhteinen näkemys löytyy, ja yleensä se on löytynyt hyvin, koska yhteinen tavoite on selvä: Suomen ja suomalaisten turvallisuuden varmistaminen.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen godkände utskottets förslag till ställningstagande med anledning av berättelse B 15/2023 rd. Ärendet slutbehandlat.